

Holandska pristala na končanje vojnih operacij v Indoneziji

Udala se je pritisku zaščitnega sveta Z. N.
Pogoje so sprejeli tudi Indonezi

BATAVIA, JAVA, 4. avg.—
Holandija in indonezijska republika
sta naznanili, da se bosta pogo-
je zahtevali varnostnega sveta
Združenih narodov za končanje
vojnosti v Indoneziji.

General Van Mook, poveljnik
holandskih sil, je izdal ukaz za
ustavitev streljanja opolnoči
(poudelje opoldne, čikaški čas).
Istotako je predsednik indone-
zijske vlade Sjarifoeddin dejal, da
se sovravnosti lahko ustavi.
Van Mook je izjavil, da so ho-
landske avtoritete prepričane, da
je resolucija, sprejeta na seji
varnostnega sveta, vmešavanje
v indonezijsko notranje zadeve.

Lake Success, N. Y., 2. avg.—
Na seji varnostnega sveta je bila
sprejeta resolucija, ki zahteva
takojšnjo ustavitev sovražnosti
v holandski vojni proti indone-
zijski republiki. Resolucija tudi
povzema obe strani, naj izravna
konflikt z arbitražo in drugimi
mireti, obenem pa naj obve-
šata varnostni svet o korakih,
ki jih bosta storili, da se vojna
konča.

Resolucija je bila sprejeta z
osimi glasovi. Velika Brita-
nija, Francija in Belgija, kolo-
nialne sile, so se vzdržale glos-
vanja in s tem demonstrirale o-
zidje proti resoluciji.

Prej je Eelco van Kleffens,
holandski poslanik v Washing-
tonu, naznanil, da je njegova
vlada sprejela ameriško ponud-
bo za posredovanje v konfliktu.
Ameriška gesta je v prilog Hol-
landiji, ki je v dveh tednih ne-
upovedane vojne proti indone-
zijski republiki dosegla glavne ci-
lje na Javi in Sumatri. Holan-
dski poslanik je dejal, da bo vze-

Dolarska ekspanzi- ja v Indoneziji

Ameriška kontrola
indonezijske ekonomije

Moskva, 2. avg.—Zdaj, ko so
holandske vojne operacije proti
indonezijski republiki, sprožile
diskuzije na sejah varnostnega
sveta Združenih narodov in s
tem dale priložnost Sovjetski uniji
do izraza stališča, so bile v Mo-
skvi izrečene obdolitve o ame-
riških in britskih poskusih in-
tervenije v Indoneziji. Ame-
rika in Velika Britanija podpi-
rata holandsko vlado v interesu
zaščite svojih investicij v Indo-
neziji.

Dopisnik ruske časniške agen-
ture Taas v New Yorku trdi, da
je ameriški kapital odločil za
rutenje dolarske ekspanzije
v Indoneziji. Poudaril je, da ta
ekspanzija tvori večjo nevarnost
kot pa holandski in britski im-
perializem.

Rdeča zvezda, glasilo ruske
armade, je komentirala vojaške
zmožnosti v Indoneziji. Nagla-
nila je, da je holandska armada
v Indoneziji oborožena z ameri-
škimi orožjem in da je v akciji
proti indonezijskim silam brigada
holandskih pomorščakov, ki je
bila izvešana in opremljena v
Ameriki. Ameriška politika v
Indoneziji je v skladu z intere-
si ameriških kapitalistov, ki po-
nabavljajo na polja, plantaže
kave, čaja in kavnine. Namen
ameriških kapitalistov je kon-
trole indonezijske ekonomije. Rde-
ča zvezda je napovedala končni
pobor amerike in britske inter-
venije v Indoneziji.

Marshall je načel- nik delegacije

Truman bo od-
potoval v Brazilijo

Washington, D. C., 2. avg.—
Državni tajnik George C. Mar-
shall je bil izbran za načelnika
ameriške delegacije, ki se bo u-
deležila konference v Rio de
Janeiru, Brazilija. Konferenca,
na kateri bodo diskuzije o skup-
ni obrambi držav zapadne hemi-
sfere, se bo pričela 15. avgusta.
Ameriško delegacijo bodo tvo-
rili William D. Pawley, poslanik
v Braziliji; senator Vandenberg,
republikanec iz Michigana in
načelnik oddelka za zunanje za-
deve; senator Connally, demo-
krat iz Texasa; kongresnik
Bloom, demokrat iz New Yorka,
in Warren R. Austin, ameri-
ški reprezentant pri Združenih
narodih. Imenovanje Marshalla
za načelnika delegacije je na-
znanil državni department.

Rio de Janeiro, Brazilija, 2.
avg.—Diplomatični krogi so
naznanili, da bo predsednik Tru-
man dospel v to mesto na krovu
bojne ladje Missouri 4. septem-
bra. On bo imel govor pred za-
ključenjem konference repre-
zentantov ameriških republik.

Konferenco bo odprl general
Eurico Gaspar Dutra, predsed-
nik brazilske republike.

Izgleda za združi- tev CIO in ADF ni

Murray naslovil
ostro pismo Greenu

Washington, D. C., 2. avg.—
Philip Murray, predsednik Kon-
gresa industrijskih organizacij,
je onemogočil združenje med
svojo organizacijo in Ameriško
delavsko federacijo v tem letu.

Obdolžil je voditelje ADF blo-
kiranja prizadevanj in želje de-
lavcev za takojšnjo kooperacijo
v zadevah političnega in eko-
nomskega značaja.

Murray je naslovil ostro pi-
smo Williamu Greenu, predsed-
niku ADF. Opozoril ga je na
deklaracijo članov eksekutivne-
ga sveta ADF, da se mora zdru-
žitev obeh delavskih organiza-
cij izvršiti pred določitvijo skup-
ne akcije.

"Z deklaracijo so člani ekse-
kutivnega sveta ADF," pravi
pismo, "demonstrirali, da so pro-
ti skupnim naporom organizira-
nih delavcev in skupni borbi
proti silam reakcije. Vaša od-
klonitev diskuzij glede tega vi-
talnega vprašanja in vztrajanje
pri zahtevi dolgih pogajanj je
dokaz, da ne boste videli nevarno-
sti, ki preti delavstvu s strani
reakcije."

Očitno je, da je stališče članov
eksekutivnega sveta proti enot-
nosti med delavci, da bi lahko
vodili učinkovito borbo proti
reakciji na ekonomski in poli-
tični fronti."

Murrayev pismo, zadnjo v
seriji pism, ki so bila izmenja-
na med njim in Greenom, je u-
videlo možnost združitve CIO in
ADF v tem letu.

Grčija bo dobila
ameriške ladje

Atene, Grčija, 2. avg.—Ad-
miral John A. Snackenborg,
član ameriške misije v Grčiji, je
naznanil, da bo Grčija dobila
šest ameriških patrolnih ladij.
Naljivost vsake ladje je 450
ton. Ladje bodo dočeljene grški
bojni mornarici.

Vodja ogrske
stranke pobegnil

Budimpešta, Ogrska, 2. avg.—
Poročilo pravi, da je Vince Na-
gy, vodja stranke svobode, po-
begnil iz dežele, da se izogne a-
retaciji. Njegova stranka, ki je
vodila opozicijo proti vladi, je
bila nedavno razpuščena.

HOLANDIJA BO DOBILA KREDITE OD AMERIKE

Zatiranje gibanja za
neodvisnost v Indo-
neziji

OKUPACIJA MA-
LANGA NAZNA-
NJENA

Washington, D. C., 2. avg.—
Robert H. Littlejohn, načelnik
administracije vojnega premo-
ženja, je namignil, da bo Ho-
landija dobila od Amerike kre-
dit \$25,000,000 za nakupe pre-
višnega ameriškega vojnega ma-
teriala, da bo lahko zatirala gi-
banje domačinov v Indoneziji za
neodvisnost. Holandija in šest
drugih držav je apeliralo na A-
meriko za kredite.

Naznanilo, da bo Holandija
dobila kredite, je bilo objavlje-
no potem, ko sta Avstralija in
Indija pozvali varnostni svet
Združenih narodov, naj stori
korake za ustavitev sovražnosti
v Indoneziji.

Holandske sile v Indoneziji
uporabljajo ameriška bojna le-
tala v napadih na mesta. Oboro-
žene so tudi z ameriškim oro-
žjem. Holandski pomorščaki, ki
so bili izvežani in opremljeni v
Ameriki, tvorijo hrbenico holo-
ndske armade v Indoneziji, ki
pobija slabo oborožene doma-
čine.

Po porazu Japonske so brit-
ske sile prikočile na pomoč
Holandiji. Omogočile so ji po-
novno kontrolo Indonezije. Ho-
landija se je odločila za zatirje
gibanja za neodvisnost Indone-
zije z oboroženo silo.

Batavia, Java, 2. avg.—Po-
veljstvo holandske armade je
naznanilo okupacijo Malanga,
sedeža parlamenta indonezijske
republike. Okupatorji so našli
mesto v razvalinah in plamenih.
Indonezijske sile so pred umikom
razdejale mesto.

Naznanilo dostavlja, da se ho-
landske vojaške kolone vale v
smeri Tjilatjapa, pristanišnega
mesta na južnem obrežju Jave,
ki je v rokah indonezijskih sil.
Prve kolone so prodrle do toč-
ke, ki je oddaljena 10 milj od
mesta. Java bo presekana na
dve polovici, ako bodo holo-
ndske kolone zasedle Tjilatjapo.

Indonezijski letalci so napadli
holandsko bojno ladjo v bližini
obrežja Jave in jo potopili. V
spopadu v zraku so sestrelili tri
holandske letala.

RAZKAČENI BRITSKI VOJAKI USTRELILI PET ŽIDOV V PALESTINI

Jerusalem, Palestina, 2. avg.—
Britski vojaki so ustrelili
pet židov in ranili 18 drugih na
ulicah Tel Aviva, židovskega
mesta. S tem so se maščevali
za obsejanje dveh britskih po-
častnikov, katere so člani po-
dalne židovske organizacije Ir-
gun Zvai Leoni ugrabili pred
tremi tedni in ju držali kot tal-
ca.

Podčastnika sta bila Clifford
Martin in Mervyn Paice. Obe-
šeni trupli podčastnikov sta bili
najdeni v gozdišču v bližini
mesta Natanya. Obe trupli sta
bili razmesarjeni.

Po najdbi trupel je zavladal
teror v Palestini. Bojane je
pred novimi represalijami. Žid-
je in britske čete so se spopadi
v Tel Avivu in drugih mestih.
V teku spopadov so bile razde-
jane trgovine in povzročena škoda
je velika.

Britske čete so streljale na
dva avtobusa v Tel Avivu. Tri-
je židje so bili ubiti v enem av-
tobusu, dva pa v drugem avto-
busu. Haganah, zmerna židov-
ska podtalna grupa, je pozvala
svoje člane, naj bodo priprav-
ljeni na vse, kar lahko pride.
Obsodila je ugrabljanje in ekse-
kucijo britskih podčastnikov.

Anglija zabredla v resno krizo

Trgovinski minister
Cripps v Parizu

London, 2. avg.—Will Law-
ther, predsednik rudarske unije,
ki ima 720,000 članov, je dejal,
da je Anglija zabredla v resno
ekonomsko krizo. On je govo-
ril pred člani odbora svoje uni-
je potem, ko je vlada premierja
Attleeja apelirala nanj, naj o-
dobri delovni teden 44 ur, da se
poveča produkcija premoga.

"Sestal sem se s člani vlade,"
je rekel Lawther. "Vsi so na-
glašali resnost krize. Anglija
ne bo okrevala, ako se ne bo po-
večala produkcija premoga."

Voditelji liberalne stranke so
izjavili, da se Anglija v eko-
nomskega oziru bliža stanju oblega-
nja. Ako ne bodo podzeti dra-
stični koraki, je polom neizbe-
žen.

Prej je vlada priznala, da je
naslovila apel Ameriki, naj ji
odvzame večji del bremena
stroškov v skupni okupacijski
con v Nemčiji. Njeni stroški
znašajo \$200,000,000 letno.

Pariz, 2. avg.—Britski trgo-
vinski minister Stafford Cripps
je dospel v Pariz, kjer se je se-
stal z Williamom L. Claytonom,
načelnikom divizije za eko-
nomske zadeve ameriškega državnega
departamenta. Predmet raz-
govora med njima so bile eko-
nomske potežkoče v Veliki Bri-
taniji.

Državni tajnik Mar- shall zavrnul sugestijo

Washington, D. C., 2. avg.—
Državni tajnik George C. Mar-
shall je zavrnul sugestijo 30 re-
publikanskih kongresnikov, naj
ponovno naglasi stališče ameri-
ške vlade glede Palestine. Kon-
gresniki so ga opozorili, da sta
kongres in predsednik Truman
odobrila idejo, da Palestina po-
stane domovina židov. Predla-
gali so, naj Amerika sodeluje z
organizacijo Združenih narodov
v prizadevanjih za rešitev pa-
lestinskega problema. Marshall
je odgovoril, da sugestija ni za-
željiva.

Morilec dečka pridržan za veleporoto

Chicago, 2. avg.—Joseph
Bortnyak, ki je ugrabil in zada-
vil triletnega dečka Charlesa
Bradleyja, je bil pridržan za ve-
leporoto, ki se bo sestala v pon-
deljek. Državni pravdnik Tuohy
je dejal, da bo zahteval smrt
na električnem stolu za morilec
dečka.

Sestanek med Fordom in Mur-
rayem v New Yorku je nazna-
nil Richard T. Leonard, pod-
predsednik avtne unije in direk-
tor departamenta unije za For-
dove tovarne. Leonard je dejal,
da se mora spor med unijo in
kompanijo izravnavati v Detroitu.

Murray ni hotel komentirati
izjave predsednika Ford Motor
Co.

Paragvajski rebeli se bližajo glavnemu mestu

Buenos Aires, Argentina, 2.
avg.—Sem dospelo poročilo
pravi, da oborožena sila osem ti-
soč rebelov prodira v smeri As-
unciona, glavnega mesta Pa-
ragvaja. Revolta je izbruhnila
pred petimi meseci. Cilj je str-
moglavljenje režima predsedni-
ka Higinija Moriniga. Rebeli so
v teku prodiranja okupirali več
mest.

Unija voznikov izvojevala zvišanje

Pittsburgh, Pa., 2. avg.—U-
nija voznikov je izvojevala zvi-
šanje plače za 17 in pol centa na
uro in druge koncesije od orga-
nizacije Motor Carriers Assn.
Sklenila je pogodbo z organiza-
cijo, katero so člani unije odo-
brili.

POGAJANJA MED AVTNO UNJO IN FORD CO.

Unija se hoče zaščititi
pred odškodninskimi
tožbami

FORD IN MURRAY
SE SESTALA

DETROIT, MICH., 4. avg.—
Unija združenih avtinskih delavcev
CIO je zaključila osem ur traja-
joča pogajanja s Ford Motor Co.
in naznanila, da le sklenitev pre-
mirja v sadnjem momentu bo
odvrnila stavko 107,000 delavcev
v tovarnah kompanije v Detroitu
in drugih mestih.

Sporno vprašanje je zaštita
delavcev pred Taft-Hartleyje-
vim zakonom. Naznanilo pravi,
da se bodo pogajanja med unijo
in kompanijo danes obnovila.
Ako ne bo prišlo do sporazuma,
bo unija oklicala stavko.

Detroit, Mich., 2. avg.—Ford
Motor Co., ki se hoče izogniti
stavki, je naznanila, da se bo
prostovoljno odpovedala nekate-
rim pravicam na podlagi Taft-
Hartleyevega protidelavskega
zakona. Ona se pogaja z unijo
združenih avtinskih delavcev CIO,
katere predsednik je Walter P.
Reuther.

Predlagala je unijo, naj se ob-
veže proti oklicu stavk. V nje-
nih tovarnah v Detroitu in dru-
gih mestih je uposlenih čez sto
tisoč delavcev, članov avtne u-
nije. Kompanija je naznanila,
da bo ignorirala provizije proti-
delavskega zakona glede od-
škodninskih tožb, pred katerimi
se hoče unija zavarovati.

Pogoje je naznanil Henry
Ford, predsednik kompanije, po
konferenci s Philipom Murray-
jem, predsednikom Kongresa in-
dustrijskih organizacij, v New
Yorku. Ford je dejal, da so po-
gajanja z avtno unijo dobila zna-
čaj lutkarske igre in apeliral na
Murrayja za osebnostno intervencijo
v svrhu odvrnitve stavke. Avtna
unija je zapretila z okli-
cem stavke. Odločitev bo kmalu
padla.

Ford je pojasnil vzrok, zakaj
se je obrnil na Murrayja za po-
sredovanje. "Ugotovili smo, da
se ne pogajamo z reprezentanti
avtne unije," je dejal. "Druge
glave, ki so dale od središča
pogajanj, imajo besedo. Unija
zahteva vključitev provizij v
svojo pogodbo, ki so v nasprotju
z določbami Taft-Hartleyevega
zakona. Tega ne moremo stori-
ti, ker bi se unija postavila nad
zakon. Stavka, ako bo oklicana,
bo proti zakonu in vladi."

Sestanek med Fordom in Mur-
rayem v New Yorku je nazna-
nil Richard T. Leonard, pod-
predsednik avtne unije in direk-
tor departamenta unije za For-
dove tovarne. Leonard je dejal,
da se mora spor med unijo in
kompanijo izravnavati v Detroitu.
Murray ni hotel komentirati
izjave predsednika Ford Motor
Co.

Paragvajski rebeli se bližajo glavnemu mestu

Buenos Aires, Argentina, 2.
avg.—Sem dospelo poročilo
pravi, da oborožena sila osem ti-
soč rebelov prodira v smeri As-
unciona, glavnega mesta Pa-
ragvaja. Revolta je izbruhnila
pred petimi meseci. Cilj je str-
moglavljenje režima predsedni-
ka Higinija Moriniga. Rebeli so
v teku prodiranja okupirali več
mest.

Unija voznikov izvojevala zvišanje

Pittsburgh, Pa., 2. avg.—U-
nija voznikov je izvojevala zvi-
šanje plače za 17 in pol centa na
uro in druge koncesije od orga-
nizacije Motor Carriers Assn.
Sklenila je pogodbo z organiza-
cijo, katero so člani unije odo-
brili.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (liven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co. \$8.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Diplomacija velikih anarhistov

Razni Hearsti so zopet zavričali proti Sovjetski uniji, ker se je njen predstavnik pri Združenih narodih Andrej Gromiko zopet poslužil veta, s katerim je zadnji tork ubil ameriško resolucijo, naperjeno proti Jugoslaviji, Albaniji in Bolgarski. Oglasili se bodo tudi liberalno usmerjeni pojedinci, ki so v načelu proti vsaki vetovni pravici in pristaši ideje svetovne vlade v obliki demokratične svetovne federacije. Teh je v Ameriki že precejšnje število, kajti misel o absolutni potrebi svetovne vlade dobiva z vsakim dnem nove privržence. Za idejo svetovne vlade se je zadnje čase na primer izreklo že okrog 15 državnih zbornic, volilci v Massachusettsu pa sedem proti enemu, ko je bilo lansko jesen to vprašanje na referendumu. V Washingtonu o tej ideji seveda ne marajo nič slišati. Prav tako ne v Moskvi.

Kdor je zadnje tedne opazoval napete boje med predstavniki ameriške in ruske vlade v Lake Successu—s kakšno zagrizenostjo so se naši diplomati zaletavali v tri balkanske "komunistične" vlade, jim odprto grozili z "efektivno akcijo," prav kot kakšnim pobalnikom in ne kot enakopravnim narodom—kdor je opazoval vso to igro, se ne čudi, ako se je Gromiko po nalogu Moskve zopet satekel k vetovni pravici in ubil ameriško resolucijo.

Ako bi tukaj ne šlo za umazano imperialistično borbo, bi se ameriška resolucija dala vsaj deloma zagovarjati. Po tej resoluciji bi zaščitni svet Z. N. namreč imel na Balkanu stalno komisijo, ki bi pazila, da ne pride do kakšnih obmejnih incidentov med Grčijo na eni ter Albanijo, Jugoslavijo in Bolgarijo na drugi strani. Valed zunanjih intrig na Balkanu pa položaj na tej meji ni posebno prijateljski, kakor tudi ne odnosa med temi vladam. Ampak namen te resolucije, vsaj kar se ameriške diplomacije tiče—da ne rabimo besede "Amerika," kajti dežela je pri tem povsem nedolžna—je bil vse kaj drugega kot pa čuvanje miru na Balkanu. Pravi namen te resolucije je bil na eni strani diplomatično zaganje, ako ne odprto teroriziranje in poniževanje Jugoslavije, Albanije in Bolgarske, na drugi strani pa protektiranje grške monarhistične reakcije, katero drže zapadne "demokracije" na površju—prej Anglija, zdaj pa Amerika s svojimi dolarji, orožjem in vplivom. Rusija bi bila torej slab zavetnik in zaščitnik teh držav, ako bi jih ne ščitila pred takimi invelitji s strani ameriške dolarske diplomacije in grške reakcije. V teh insultih se je zadnjič posebno odlikoval Herschel Johnson, podnačelnik ameriške diplomacije v Lake Successu.

To pravimo kljub temu, da se načelno ne strinjamo niti z ruskimi, niti z jugoslovansko-albansko-bolgarskim stališčem v tej sporni zadevi. Rusija se je namreč postavila na stališče, da Združeni narodi nimajo pravice poslati kakšne komisije v kakšno državo proti volji slednje. Na slično stališče so se postavile tudi te tri balkanske države in zanikale anketni komisiji zaščitnega sveta vstop v svrhu preiskave.

Ako bi obveljalo to povsem anarhistično načelo, tedaj bi organizacija Združenih narodov ne bila nič drugega kot velika farsa. povsem zgrajena na pesku, še šibkejša od bivše Lige narodov, ki je vesilam služila le za prerakanje in diplomatske boje. Sigurno je, da svetovna organizacija, ki bi ne imela te pravice, je obsojena na pogin. Gotovo je tudi, da taka organizacija nima nobene justifikacije za svoj obstoj, kajti za svojo veliko nalogo, ki je ohrana svetovnega miru, kar je zapisano z velikimi črkami in podčrtano tudi v čarterju Z. N., je brez vsake moči. Ampak po čarterju ima organizacija Z. N. to pravico.

Krivda seveda ni na strani organizacije Z. N. kot take, marveč na strani povsem anarhističnih vesilov, ki jo izrabljajo za svoje namene in imperialistične cilje. Z ene strani Rusija, z druge strani Amerika, vsaka s svojimi sateliti. Amerika je na konju valed tega, ker ima več satelitov na svoji strani in Rusijo lahko preglašuje pri vsakem vprašanju. Ako bi jih ne imela, bi se v tem diplomatskem boju posluževala enakih metod kot se jih Rusija—pravice veta, na kateri je zgrajena organizacija Z. N.

Mnogi so danes mnjenja, da je vetovna pravica največji pogrešek Z. N. Zato se je zadnje mesece v tej deželi razvilo tudi večje gibanje za revizijo čarterja. V ta namen je skupina desetih senatorjev par tednov pred počitnicami tudi vozila dve resoluciji, ki vsaka na svoj način poziva predsednika Trumana, naj iniciira akcijo za revizijo ustave Z. N. Ena resolucija se izreka za odpravo vetovne pravice, druga pa za ojačanje Z. N. v toliko, da bo "zmožna preprečiti" nov svetovni požar. V tej skupini senatorjev so zastopane vse mišljenjske plasti v kongresu—od reakcionarnega senatorja Byrda iz Virginije, do radikalnega demokrata Taylorja iz Idaha. Gromiko je s svojim vetom zdaj le še prillil temu gibanju.

Kar se tiče revizije čarterja, se pred 1936 to ne more zgoditi, razen ako se za to izreče skupščina Z. N. z dvotretjinsko večino, kakor tudi vseh pet vesilov, ki imajo vetovno pravico. Rusija v to gotovo ne bo privolila, kajti s tem bi si izbila iz rok edini obrambni bič. To je znano tudi vsem njenim političnim nasprotnikom, vsled česar so nekateri pristaši gibanja "Union Now," ki ima za svoj cilj kreiranje svetovne vlade, pričeli z agitacijo za ustanovitev nove zveze narodov, seveda pod vodstvom Amerike. To bi bil v bistvu antiruski blok, porojen iz tega boja med Vzhodom in Zapadom. Pristaši gibanja "Union Now" to sicer zanikajo, toda v praksi bi bilo to neizbežno vsaj toliko časa, dokler bo divjal ta boj med Vzhodom in Zapadom.

Kar svet krivavo potrebuje, je konec vsakemu imperializmu, splošno razorožitev vseh držav in več sinila za medsebojno razumevanje in kooperacijo v svrhu napredka vsakega človeštva. Dokler do tega ne pride, tudi ni upanja na kakšen trajen mir in ustanovitev svetovne vlade, ki bi znala krotiti tudi velike anarhistične sile, pa naj bodo kapitalistične, komunistične ali socialistične. Le v

Iz urada "Big" Tonyja

Oakland, Calif. — Počitnice imam vsak dan, nedeljo pa za nameček. Je res prijetno živeti! Imam dovolj časa za čitanje in pisanje, a rajši čitam kot pišem. Sem naročnik na Prosveto in dnevnik Prosveto. Poleg teh listov čitam tudi lokalne liste. Veste, sem tako salamensko "kunsten", da čitam tudi angleške liste, toda mi nič kaj ugajajo, ker udrihajo po vsem, kar je naprednega.

Poslali smo tudi že več paketov našim v Jugoslavijo. Kdor ima skušnje, mi bo priznal, da je s pošiljanjem paketov veliko dela. Brat naše mame, ki živi v Zagradu, fara Škocijan pri Mokronogu, se nam lepo zahvaljuje za poslana pakete. Piše, da ne ve, kaj bi počel, če bi ne prejemal podpore iz Amerike. Tudi precej povoljno piše o novi vladi. Na moje vprašanje, kako je sedaj pod novo vlado, mi je odpisal, da se bo narod počasi privajal tudi nove vlade, da počasi napredujejo, a še vedno jim primanjkuje obutve in obleke.

Tudi mojim sestram v Deden Dolu pri Višnji gori sem poslal že sedem paketov, kakor tudi 18 števk Prosvete, v katerih sem opisal naše potovanje po Ameriki. S tem sem si prihranil veliko pisanja in poleg mojega potovanja bodo čitale še kaj drugega zanimivega. Mogoče se bodo kaj naučile; sedaj tiste Prosvete romajo od hiše do hiše.

Iz pisem je razvidno, da niso zadovoljne z novo vlado. Ravno se bile zapeljane od nazadnjaških voditeljev. Razvidno je tudi, da imajo preveč tesno zvezo z župniščem. Na domov, kjer je meni tekla zibelka, so ostale dve moji polsestri, ena je ostala tetka, druga se je pa omožila in ji je Bog dal sedem otrok, same dečke. Poroca mi, da so komunisti ubili štiri fante. Eden je bil bogoslovec. Torej slednji bi bil postal novomašnik, če bi ga komunisti ne bili poslali v nebesa.

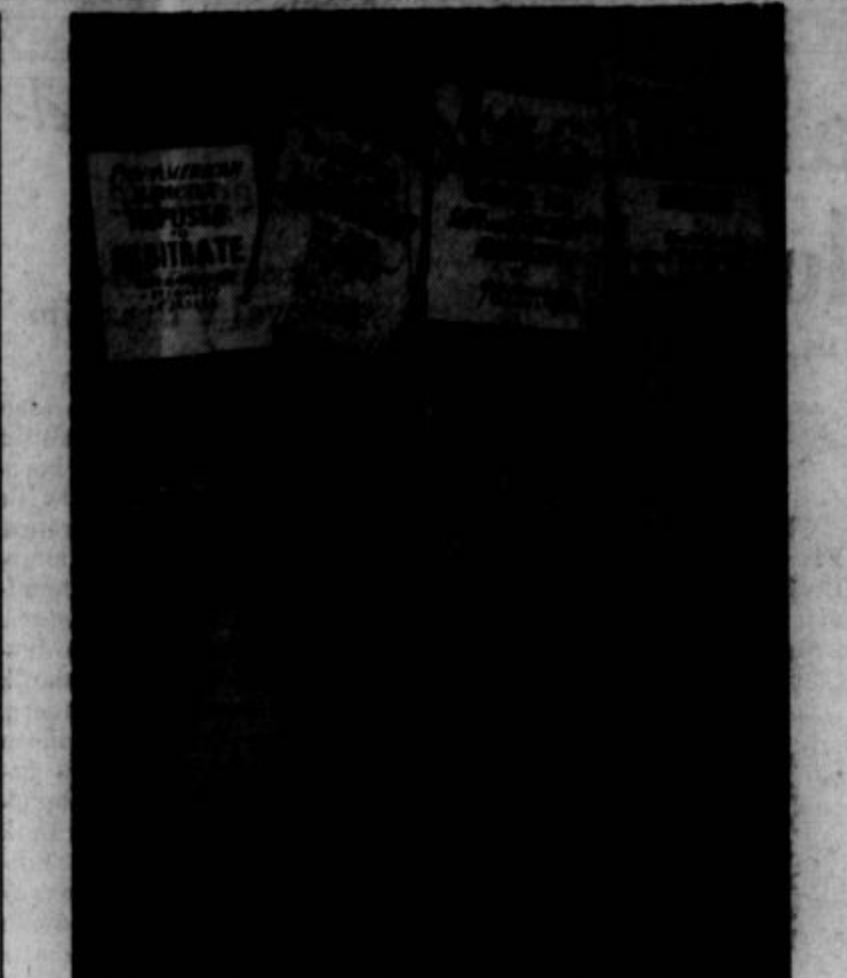
Njen mož pa je pobegnil na Koroško radi strahu pred komunistom. Tako pobegni ljudje, a se jim tako slabo godi! Ali je to tudi božja volja? Pri hiši je velika žalost. Sine so pobili, mož je pa pobegnil in se ne upa vrniti domov. Ona piše, da je ona priča, da ni nikomur ničesar žalega storil. Čemu je potem pobegnil od doma? Za nameček so ji vzeli še polovico posestva in razdelili med Višnjane ("lenuhe", mi piše). Kaj takega jim ne privoščim. So usmiljenja vredne, ker so revice tako zapeljane.

Za pakete se mi lepo zahvaljujejo. Kadar jih dobijo, takrat nastane veselje v hiši. Pravijo, da bodo od sedaj naprej še bolj goreče molile zame. Vidite, čitatelji, kako sem srečen. Vse moje sorodstvo moli sedaj za strica v Ameriki. V nebesih imam že tudi strica, ki je bil ljubovnik. Bógec je pa tako nekončno dobrotljiv in usmiljen in ne bo pustil, da bi "Big" Tonyja cvrli na raznuh dol v spodnjih prostorih. Dovolj o tem, sedaj pa kaj drugega.

Ko pišem te vrstice, je poteklo ravno leto dni, odkar sva se vrnili iz dvomesečnega potovanja. Večkrat se pogovarjamo, kako je bilo prijetno med našimi številnimi prijatelji. Po dolgem potovanju sva se vrnili na dom brez vsake nezgode. To poletje sva pa kar doma in imava dosti obiskovalcev iz vseh kotov Amerike. Obiskali so nas Andrew Pegan in hčerka Ernestina. Z njima je prišel tudi njegov brat, ki je v službi na neki ladji, katera je priplula iz Trsta v San Francisco.

Ernestina nam je izročila pozdrave naših prijateljev iz Chicaga. Lepa hvala vsem! Nadatje so nas obiskali: Matt (?) in žena iz Mattawana, Mich. Tukaj

tem bo garancija za svetovni mir, ne pa v vetu ali odpravi istega, kakor tudi ne v kreiranju kakšne nove antisovjetske organizacije zapadnih sil.

Tudi dekleta, ki strežejo potnikom v letalih, so se pričela organizirati. Ta skupina deklet spada k Transportni uniji CIO in so Pan American World Airways pristile na arbitiranje svojih zahtev—višanje plača, zaščito službe in starostne pravice.

jima je zelo ugajalo. Ohlubil sta mi, da bosta prodala farmo in se vrnili v našo gorko državo. Obiskali so nas tudi Anton Korkal in njegova žena, kakor tudi Joe Česnik in žena, vsaj iz Helperja, Utah. Oni dan je nas obiskal tudi Andrew Božič (kovač) iz Clevelanda. Fin dečko! Upo-slen je pri železnici New York Central in je svoje 14-dnevne počitnice porabil na potovanju. Ne smem pozabiti, da sta naju obiskala tudi Peter Benedict in njegova žena iz El Cajona, Calif. Vsem obiskovalcem lepa hvala!

Nepričakovano nas je obiskal tudi Frank Grifberg in žena iz Seattle, Wash. Videli se nismo 28 let. Bil je naš sosed v Dunkirku, Kansas. Ko smo se preeslili v kampo 50, mu je bilo 12 let. Fant si je nas dobro zapomnil in nas opomnil na marsikaj, kar smo mi že pozabili. Njegovega oblika smo bili zelo veseli. Naju je povabil na obisk. Če dobim dovoljenje pri finančnem ministru, se kaj takega lahko zgodi...

Z mamo se prilično dobro počutiva, oba pa bolj težko hodiva, zato se vedno kam peljeva. Čas gre hitro naprej, kot bi ga s prekljo podil. Oni dan sem rekel mami: "Če bo čas šel s takim naglico naprej, bo starost kmalu tukaj." "Kaj se boš šalil," je rekla, "je že tukaj."

Dokler je kaj dolarjev v žepu, se imava dobro, če pa zalogo poteče, bom pa vzel koncertino v roke in klubok doli. Amerika je bogata dežela! Za enkrat še ne obupamo. Tista "aj-možna", ki jo prejemam mesečno od mestne vlade, je komaj za gorazn. Sedaj je taksa 6 centov na vsak galon, tako da stane galon 24 centov.

Cene živil tudi plezajo po lestevici navzgor. Ducat jajc stane 85 centov, mleko 19 centov kvart, štruka kruha 15 centov, poprej vedno 10. Pivo je pa še poceni; v prodajalnah se dobi za 13 centov steklenica, v gostilni stane pa 20 centov. V teh vročih dneh se prileže hladno pivo. Tudi rujnega imamo še nekaj v kleti, tako da za enkrat še ne smemo "scagati".

Včeraj sem prejel razglednico od Pavla Bergerja, datirano 26. junija v Ljubljani. Med drugim piše: "Včeraj sva se peljala skozi Višnjo goro. Povža so odklenili, ker je poginil. Za pogrebom so šli vsi norci, samo Janeza je manjkalo. (Ne vem, katerega Janeza ima v mislih). Je res lepa Dolenjska, še lepša kot pri nas v Trbovljah." Se šali Berger. Marsikdo se je rad pošalil o našem polju, sedaj, ko je

poginil, bo pa šale konec. Prav hvaležen sem Pavlu Bergerju, ker se je spomnil "Big" Tonyja, ko se je peljal skozi lepo Višnjo goro. Želim njemu in njegovi soprogici srečen povratek nazaj v našo novo domovino.

H koncu naj še omenim, da se je naša "Liza", katera je nas tako pridno vozila preteklo leto po Ameriki, hudo "prehladila". Bal sem se, da mi mrha pogine. Poklicali smo zdravnika in je ugotovil, da ima pljučnico. Takoj drugi dan smo jo dali na operacijsko mizo, in res je revica imela vsa pljuča ožgana. Odstranili smo stare in nadomestili nove. Sedaj zopet z veseljem bezlja po naših lepih cestah.

Naš prijatelj iz Fontane John Pečnik je nas povabil na obisk in zraven dodal, da ima še vedno šest zabojev piva v kleti. Ker smo "Lizo" odpravili, se bo to kmalu zgodilo.

Dne 11. maja sva bila povabljeni na ohcet v Sacramento. Oženil se je sin naše dobre prijateljice Josie Remitz. Za nevesto si je zbral prijazno dekle italijanskega rodu. Fant je zelo prijazen in se ne sramuje govoriti slovenski jezik. Želimo mu obilo sreče v zakonskem stanu! Njegova mati je zelo vljudna Stajerka! Ona se je že večkrat peljala z nami v Fontano. Prihodnjič jo bomo zopet vzeli s sabo, da jo bomo omožili. Ona je še premlada, da bi bila brez možička.

Na isti dan sva z mamo praznovala 39-letnico najinega skupnega življenja. V teh dolgih letih se je marsikaj spremenilo. Ko sem takole opazoval mladi par, ki se je veselo zabaval v veseli družbi, pa so mi misli uhajale nazaj na prvi dan najinega skupnega življenja. Tako je ostalo 39 let pozneje samo v mislih. Iskren pozdrav vsem čitateljem!

Anton Tomič.

S "trailerjem" po Ameriki

IV.

Baldwin Park, Cal.—Povest sem skonal, nakar je Pike kupil 12 steklenic piva, nato pa smo se poslovili od Italijana, zasedli avtomobil in veselo zapeli nekaj slovenskih pesmi. Končno smo dospeli do Pikevega doma. Tisti dan mi bo ostal še dolgo v spominu, kajti sem se prav dobro zabaval z rojakoma Možetom in Pikom.

V pondeljek jutraj pa smo nadaljevali našo pot proti Heleni, Mont. Nameravali smo se ustaviti v East Heleni, kjer je sedež društva SNP, toda naši rojaki imajo vsi naslove na pošti. Šel sem na pošto in zvem za naslov tajnika Percicha. Šel

sem na njegov dom, a ga ni bilo doma, ker je bil na konvenciji. Njegovi ženi sem povedal ime, nakar me je vprašala, če nisem svoj čas pisal večkrat v Prosveti. Z menoj je bil tudi sin in oba je vljudno postregla s pijačo, nakar sva se poslovila. Pri Percicvih sem pozabil slavnika, zato sem se moral vrniti. Sin je pripomnil, da bom še glavo kje pozabil, jaz pa sem odgovoril, da nič zato, bom pa drugo dobil, ker je ta že stara.

Vrnivša se h karavani, sva jo našla v slovenski gostilni, kjer je že pridno igral "železni muzikant". V gostilni je bila neka stara Hrvatica, ki mi je hotela po vsej sili kupiti pijačo. Nato smo nadaljevali pot proti Yellowstone Parku, kjer pa nam ni preveč ugajalo, ker se nam je videlo vse preveč enolično.

Ker se nam je mudilo do cilja, smo pot nadaljevali skozi Idaho in Oregon, v nedeljo pa smo privzili do zlate Californije. Torej tukaj je sreča in bogastvo, si mislim. Ali kje so fige in pomaranče? Nekaj časa nismo opazili nobene razlike med Oregonom in Californijo, na večer pa smo dospeli v mesto Oltoras, kjer je bilo že malo lepše. Meščani so praznovali nekakšen praznik in vse mesto je bilo v zastavah.

Naslednjega dne smo imeli pred seboj nekaj hribov, katere je bilo treba prevoziti. Ker sta se avtomobila precej ogrela, mi pa se zelo potili, ni kazalo drugega kot poiskati primeren prostor za odmor. Končno smo se privlekli na vrh, nakar je v dolino laže teklo. Okrog poldne privozimo na ravnino in se ugovimo pri neki gasolinski postaji, kjer smo se tudi malo zalozili. Tisti dan nismo več dolgo vozili, ampak smo dobili primeren kraj za prenočišče.

Drugi dan smo zopet nadaljevali pot. Polja so bila lepša, prav tako sadje in videli smo tudi figova drevesa itd. Blizili smo se glavnemu mestu Sacramentu, a smo se ga izognili, v sredi popoldneva pa smo dospeli v Oakland, Cal., v mesto, kjer živi poznani "Big" Tony. Njega sem nameraval obiskati, a sem se domislil, da jo je pobrisal proti vzhodu.

Nekaj časa smo vozili sem pa tja, in sicer tako dolgo, da smo našli most, po katerem smo dospeli v San Francisco. Ta most je dolg 8 1/4 milje. Ako bi naložili njegovo ogrado na vlak, bi bil menda dolg 20 milj. Plašal nekaj mostnine in si v San Francisco. Ker smo imeli s seboj trailer, nismo dobili prilike, da bi se malo ustavili, zato nam ni kazalo drugega kot voziti kar naprej.

S sinom sva malo bolj zgodaj vstajala, zato smo dospela prej v Los Angeles. Na cesti št. 60, 70 in 99 sva čakala na ostalo karavano, a je ni bilo od nikjer. Poženeva naprej. Kam? Sin sugestira v Fontano, kjer je mnogo Slovencev, med njimi bivši Barbertončan Louis Novak, ki ima sedaj gostilno v San Bernardino. Zavijeva k njemu in nam je dovolil, da sva ostala tam čez noč.

Kaj se je zgodilo z ostalimi? Odpeljala sva se nazaj proti Los Angelesu prav po isti cesti; ko sva bila že blizu mesta, sva zagledala avto z ohlasko licenco. Našla sva jih. Za nami so toliki zaostali, ker so imeli več defektov na pnevmatikah.

Potem sem živel nekaj tednov v trailerju, nato pa šel z vlakom v Akron, O., kjer imam hišico in sem moral urediti tudi več drugih zadev. Omenim naj še, da so žet in njegova družina, kakor tudi moj mlajši sin in hči, ostali v Californiji. Zet ima gasolinsko postajo in majhen restavrant na ulici W. Covina W. Garvy. Piše se A. J. Vadas. Hči se je poročila 28. junija in nekaj tednov poprej je prišel pome sin, moja starejša hči! Ana in njen mož Rudy Krusick. Vsi smo se peljali zopet v Californijo, in sicer v Baldwin Park, na svatbo moje hčere. Ona se sedaj piše

Nordling. Njen mož in moj sin imata prodajalno na W. Garv cesti, ki se imenuje Nordling Market.

Tako, sedaj sem zopet v Californiji v Baldwin Parku, kje imam svoj "urad", v katerem sem napisal ta dopis. Če sem katera čitatelja dolgočasil s pisanjem, mi naj oprost, saj di meni ni vse po volji, kar dgi pišejo.

(Konec.)

Martin Bolha.

Na naslov klerikalne pristašine

Dearborn, Mich.—Pred kratkim sem prejela od nepoznan rojakinje mrs. Kovac iz Clevelanda kratko pismo in časopis Ameriško Domovino z dne 2. junija. Ona mi piše: "Ne zameri mi, ker Vam pošiljam ta časopis. Prosim preberite to pismo, ki ga je pisal moj sosed iz tistega kraja, kjer vlada oče Tito, katerega se tudi Vi tako ženete. Pomislite malo, kaj govorite, da Vas ne bodo poslali vašemu očetu Titu. Zakaj pa ne čete iti prostovoljno v tisti kraj, ki ga tako oglašate in častite?"

Odgovor. Vi mi naročate, ne prečitam dopis, ki je bil priročen v A. D. 2. junija in ga pisal Vaš sosed. Mogoče mislite, da naši sorodniki, od katerih smo prejeli na tisoče pism, pravilnimi podpisi v teku dv let in pol, živijo kje na luni ne v starem kraju? Vsako narupismo ima natančen naslov, podpis, ne pa po našem vzoru. Večina izmed nas ima po ene ali več sorodnikov, ki so darovali življenje v borbi za svobodo proti Nemcem in Lahom, ne več pa radi bele garde ali domobrancev.

Kdor misli, da imajo v stari domovini sedaj raj, mu primanjkuje v glavi veliko malih in velikih koles. Po groznem uničevanju, trpinčenju, morjenju, štiriletni Kalvariji, skozi kate je šel naš narod, ne more videti tam raj. Ali mislite, imajo tam čarobni prstan in ga obrnejo, pa je vse dobro?

Mi vsi, ki se zanimamo za staro domovino in sledimo potel tamkajšnjega razvoja in obnovi vemo, da bo vzele precej časa, da se izbrišejo in zacelijo rane, katere je zadal tuji in domovni sovražnik. Mi tudi vemo, kaj jim gre iz dneva in da na bo še in da večina naroda sodeluje in pomaga na vse načine sedanjim vladam.

Seve, v stari domovini se d bi tudi ljudi vsakega kova, ki ji bi za drugega kot za profite, sebnbo pa je hudo rimskim hukačem in morilecem kot Rožman, katere je narod obso na veke. Vsa čast pa tistim domovnikom, ki so bili ves čas strani naroda in trpeli z njimi. Ti ne bodo nikdar pozabljali. Meni ni treba misliti, kaj n govorim glede Titove vlade. Z na nima moč več takih vlad, pote ne bi bilo več nobene vojne. V ne hočejo imeti za profite, ne dobrobit narodov.

Omenjena rojakinja me pošilja v stari kraj. Ako bi bil mlajša, bi zavihala rokave, tja in pomagala pri obnovi svojih moči. Toda jaz sem pusta la 34 let svojega življenja v deželi in težko delala v borbi obstanek. Torej sem pustila najboljša leta. Sicer pa drža ni departament nikomur ne d volji, da bi šel tja, da bi ljud izvedli resnico.

Ko smo izvedeli za trpljenje naših bratov in sester v stari domovini, nas je šlo na tiso na delo za lačne, bolne in ubog ne brate in sestre, posebno za nedolžne otroke. Da delamo za to reveže nekaj let, smo za domobrance in morilec slovenskega naroda, kot ste delali v vašem taboru. Upam, da Vam to zadostuje. Naj še omenim, da je vsakdo, ki je čital do tčno pismo iz Clevelanda, roval 10c v obrambni sklad. Največ je nabrala mrs. Rant. Vsota znaša \$8.

Mary Kent.

Razgledi po stari domovini

(Poroča Franjo Aleš iz Ljubljane)

LJUDSKO ZADRUŽNISTVO

Skrb slovenske ljudske vlade za novo zadrugništvo v Sloveniji

Prvi slovenski petletni gospodarski načrt, ki je bil sprejet na zaslanju ljudske skupščine v letošnjem juliju, je vključil tudi novo zadrugništvo v program. Po tem načrtu je težnja zadrugne razvoja izoblikovan v treh tipih ljudskih zadrug: to je kmečko-delovnih (naprožah) zadrugah in končno obrtno-produktivnih zadrugah. Da se bo zadrugništvo čim prej okrepilo, da bodo mogle izpolniti svoje dolžnosti v obliki izvajanja petletnega gospodarskega načrta, je določil zakon o prvi petletki vsa potrebna materialna in kreditna sredstva.

Po najnovejših statističnih podatkih je v Sloveniji sedaj 39 kmečko-delovnih zadrug; v to število je vključeno 14 poljedelsko-živilorejskih, 14 vinogradarsko-sadlarskih, 4 izrazito vinogradarske, 3 izrazito poljedelske in 1 izključno sadlarska zadruga. Te zadrugne imajo nad 4.500 hektarjev skupne površine ter preko 5.000 članov. Načrt določa, da se tem kmečkim zadrugam omogoči postavitve novih gospodarskih objektov, nabavo kmetijskega orodja in strojev, plemenske živine, naprav za vzorčanje vinogradov in sadovnjakov ter izvedba mehanizacije kmetijstva po modernih načelih tako, da bodo te zadrugne predstavljale vzorna kmetijska posestva.

Obrtno-produktivnih zadrug je trenutno v Sloveniji 30, ki vključujejo že nad 3.000 članov. V te zadrugne je vključena tudi domača obrt. Ker je v teh zadrugah in od teh članov stalno zaposlenih v produktivnem procesu samo 2.000 oseb-zadrugnikov, ima obrtno-produktivno zadrugništvo pri svojem delovnem procesu še večje naloge, tako da bo mogoče napraviti v nadaljnjem petletnem razvoju pomemben korak prav z naloge povezanja delovnih obrtnikov v večja zadrugna produktivna podjetja.

V Sloveniji je zelo razvito tudi gozdno-lesno zadrugništvo in je danes zajetih v 47 produktivnih zadrugah okrog 100.000 hektarjev gozdov, kar predstavlja 12 odstotkov skupne gozdne površine v Sloveniji. Zadrugnih članov je v teh zadrugah nad 5.400. Petletni gospodarski načrt določa, da se bodo povečale lesno-gozdne zadrugne po številu in po površini tako, da bo do leta 1951 zadrugne površine gozdov vsaj 200.000 ha.

Tako so s prvo slovensko petletko podani solidni temelji zadrugne gibanja, ki ima pred seboj vse predpogoje uspešnega razvoja v korist zadrugnikov in vsega slovenskega narodnega gospodarstva.

IZ DELAVSKÉGA IN STROKOVNEGA GIBANJA

Vzgoja novih 135.000 strokovnjakov

Julija meseca se je vršila v Beogradu konferenca jugoslovanske Zvezne načrtnice komisije, ki jo je vodil predsednik te komisije Andrija Hebrang ob navzočnosti ministra za delo FLRJ ter predsednikov republikanskih načrtnih komisij.

Ob velikih delovnih naporih ter ogromnih investicijah bo izvedena prva jugoslovanska petletka. Milijarde in milijarde dinarjev bodo šle v industrija-lizacijo in elektrifikacijo države. Ogromne vloge pa bodo tudi šle za vzgojo novih delovnih strokovnjakov in novih kadrov. Ob tej priliki je izjavil Predsednik načrtnice komisije FLRJ, da je Jugoslavija potrebovala v letu 1951 370.000 nekvalificiranih ter 400.000 kvalificiranih delavcev poleg tistih, ki so že sedaj zaposleni v narodnem gospodarstvu. Po teh podatkih se bo moralo izučiti v dobi prve petletke 90.000 s srednješolsko in 45.000 z visokošolsko izobrazbo. Te številke so za Jugoslavi-

Reorganizacija vzgoje predšolske mladine. Namesto dosedanjih otroških vrtcev bodo organizirani takozvani domovi igre in dela, v katere bodo zaposlene matere oddajale preko dneva svoje otroke.

Izpopolnitev sistema šol. Učencem in dijakom bo omogočen prehod iz nižje na naslednjo višjo stopnjo. Osnovna izobrazba je danes podana v sedemletki, ki bo že zajemala v višjih letnikih snov nožje gimnazije. Leta 1951 bo obiskovalo v Sloveniji sedemletke in nižje gimnazije nad 50.000 učencev (v letu 1939 je 19.000). Izpopolnitev se bodo tudi delavske večerne gimnazije za kadre, ki so že v produkciji. Ustanovljene pa bodo tudi delavske fakultete, kjer bodo zlasti takozvani novatorji in izumitelji ter udarniki dobili svojo možnost, da se nadalje izobrazijo na univerzi.

Organiziranje in sistemati-ziranje strokovnega šolstva. Po tem načrtu je osvojeno načelo strnjene pouka v treh mesecih za učence v gospodarstvu.

Izpopolnitev slovenske uni-versze. Za investicije je določenih 237 milijonov dinarjev. Lani je bila odprta ekonomska fakulteta, v letošnji jeseni bo odprta agronomska.

Široke razvojne možnosti do-biva tudi znanost. Doslej so mnogi znanstveni inštituti ter znanstvena društva pokazali velike napore in dosegli znatne uspehe zlasti pri reševanju ti-stih osnovnih vprašanj, ki so bila postavljena pred ljudsko gospodarstvo.

Razvoj kinematografije v Slo-veniji je dobil novo smer in o-gromno podporo. V Slovenskem petletnem gospodarskem načrtu je predvidenih 80 mili-jonov za potrebe kinematogra-fije. Ta znesek bo uporabljen za nove kinematografe ter za produkcijo slovenskih žurnalov, dokumentarnih in kulturnih fil-mov ter umetniških filmov.

Petletni gospodarski načrt je živahno vzpodbudil slovenske kulturne in prosvetne delavce, umetnike in prebudil mnoge talente, ki bodo bogatili s svo-jimi deli slovensko nacionalno kulturo. Ustvarjalne sile ustvar-jajočih kulturnih ljudi so danes sproščene. Ta gospodarski načrt mnogim slovenskim kultur-nim in prosvetnim delavcem bi-stri in razširja poglede v svet-le zarje novega sveta, ki se Slo-venecem že kažejo na obzorju.

Petletni gospodarski načrt je živahno vzpodbudil slovenske kulturne in prosvetne delavce, umetnike in prebudil mnoge talente, ki bodo bogatili s svo-jimi deli slovensko nacionalno kulturo. Ustvarjalne sile ustvar-jajočih kulturnih ljudi so danes sproščene. Ta gospodarski načrt mnogim slovenskim kultur-nim in prosvetnim delavcem bi-stri in razširja poglede v svet-le zarje novega sveta, ki se Slo-venecem že kažejo na obzorju.

Velika razstava slikarstva in kiparstva narodov Jugoslavije v Moskvi

V muzeju likovne umetnosti "Puškin" v Moskvi so razstavili dela jugoslovanskih slikarjev in kiparjev iz XIX. in XX. stoletja. Razstava je doživela velik odziv v kulturnem življenju Moskve in priznani sojetovski umetniki so izrazili vse priznanje. Ta razstava je tudi dokaz o tesnih kulturnih stikih med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo.

Koncertna turneja na Primorskem

Na Primorskem so pred dnevi gostovali člani Invalidskega pevskega zbora JA z izborom narodnih in partizanskih pesmi. Nastopili so v Vipavi, Ajdovščini, Sempasu, Selu in dr. Pevcii so dosegli med primorskimi ro-jaki veličasten uspeh, saj so s svojim nastopom pokazali svojo pripravljenost delati na kulturno-prosvetnem polju.

Novi jugoslovanski filmi

"Jadran film" je v razme-ro-ma kratkem času posnel več do-brih kulturnih in dokumentar-nih filmov. V tem mesecu pa bo končano snemanje kulturne-ga filma "Glasbeno življenje Za-greba". Posneli so tudi doku-mentarni film "Škof Stepišac pred ljudskim sodiščem", "Prvi maj", "Cement" itd. Sedem fil-mov so izdelali v ruski, franco-ski, angleški in češki verziji. Po scenariju Branka Čopića imajo v delu veliki umetniški film "In ta narod bo živel..." Del posnetkov za ta film so posneli na Bledu. Po scenariju A. Hor-vata delajo umetniški film "Za-stava". Oba filma bosta končana že letos.

"Zvezda film" je filmsko pod-jetje v Beogradu. Tudi to pod-jetje je zelo aktivno in so prav-

S poti po Jugoslaviji

Ladislav Kianta

Sarajevo

Cesta, ki smo jo od Zenice do Sarajeva opravili z avtomobi-lom, nam je odkrila le skromen del naravnih lepot, zaradi kate-rih bo Bosna v bližnji bodočno-sti poleg cele vrste zgodovinsko pomembnih krajev močno zaslo-vela. Rodovitna polja se na po-ti umikajo hribovskim predelom osrednje Bosne. Reko istega i-mena smo pustili daleč ob stra-ni. Gozdovi bukev in hrastov prerasčajo valovito gorsko po-krajino, kjer kažejo redka nase-lja sledove osvobodilnega boja in okupatorjevega uničevanja. Ustavili smo se v Kiseljaku, zdravilišču in kopališču, ki ga zdaj obnavljajo. Podobnih ter-malnih kopališč in izvirov mine-ralne vode premore Bosna obilo. Spustili smo se v ravnino, ki o-beta bližino večjega mesta.

Prvo, kar opazim v Sarajevu, je nenavadna čistota ulic, s ka-rkšno se naša Ljubljana žal ne more pohvaliti. Na široko o-srednjo Titovo ulico bi bilo po-nošno sleherni mesto. Povzpeli smo se na visok breg, ki nam je odkril čudovit pogled na pro-strano mesto minaretov, ki leži stisnjeno v kotlino. Na treh straneh segajo stare turške hiše visoko v gore. Po strmih poboč-jih so raztresena stara turška po-kopališča. Na tisoče nagrobnih stebrov leži križem kražem. Med skalnatimi hribi je skozi so-tenko drzno speljana železnica v Višegrad. Bosanci so ponosni na svojo prestolnico, ki jo zdaj načrtno preurejajo, rušijo stare turške stavbe, uravnavajo ceste. Ob reki Miljacki, ki deli mesto na dva dela, so potegnili širok bulevar. Arhitekti so nam po-kazali regulacijski načrt bodo-čega Sarajeva, ki se bo širil proti severni, odprti strani. To

bo čez čas moderno mesto s ši-rokimi avenijami, palačami in parki. Prestavili bodo kolodvor na odprto ravnico, zgradili to-varne, sodobne delavske koloni-je. Staro mesto bo ostalo v glavnem mestu pazijo tako skrb-no in vestno na ohranitev zgo-dovinskih in kulturnih spome-nikov. Po osvoboditvi so odkri-li že nekaj starih turških hiš z dragocenimi slikarji. Obis-kovalci Sarajeva naj ne pozabi-jo obiskati Begovo džamijo s svojo bogato orientalsko arhi-tekturno in ornamentiko, s sta-rinskim marmornim vodnjak-om. Palača mestnega ljudske-ga odbora prav tako zasluži po-zornost, zidana v pristnem bo-sanskem slogu, ki spominja na staro maversko arhitekturo. V starem delu mesta, na čaršiji, lahko občudujemo muslimanske obrtnike, ki v pritlikavih koli-bah izdelujejo čudovite rezbari-je na bakrenih posodah, skode-licah, krožnikih in malih okra-skih za dom. Kolibe bodo čez čas izginile in obrtniki bodo v novih higienskih prostorih, or-ganizirani v zadrugah, lahko mnogo pripomogli s svojimi iz-delki k turistični propagandi bosanske narodne umetnosti. V tovarni preprogi so pred krat-kim priložili 14 udarnikov. Bo-sanske preproge slove daleč po svetu. V etnografskem muzeju, ki je ostal nepoškodovan, se se-znani z bogato bosansko folk-loro.

Spoznali smo vedre, iskrene in delovne bosanske ljudi. Mo-čan vtis smo odnesli s sprejema pri predsedniku vlade Rodolju-bu Čolakoviću, ki je eden prvih borcev in soustanoviteljev naše nove države. Neprisiljen, pri-srčen razgovor z njim je potrdil sloves, spoštovanje in ljubezen,

Istrska žena

Od Tinjana do Marezig, od Nove vasi do Kort; od Žrnovca do Sičola srečujem dnevno od burje in sonca zarjavele, od bridkosti preživljenih časov raz-razne oblike istrskih žena, ki s težkimi koši na glavi ali otovor-jeni oslihi hitijo v mesto, da oddajo v zadrugi svoje pridel-ke.

Njih obrazi so danes veselej-ši kot nekdaj, korak je sigur-nejši, drža samozavestna. Mi-nili so tisti časi, ko si skoro ni-so upale v mesta, ker jih je fašis-tična gospoda zasmehovala za-radi njihove skromnosti in se norčevala iz njihovih pridelkov. Morale so se zadovoljiti, če so dobile za trud celega dneva skromen izkupiček, še več-krat pa so se žalostne vračale s tovorom nazaj domov k svojim družinam in otrokom. Z žalost-jo in nezaupanjem so takrat z-le istrske žene v bodočnost. S solzami v očeh so božale svoje malčke in videle v njih—hlape fašizma.

Danes pa nosijo v sebi novo zavest, zavest, da imajo pravo-čo do življenja, da se ne bodo nikoli več povrnili stari časi. Njih življenje je še polno naporov in truda, saj morajo prenašati zapuščino fašizma in voj-ne. Z velikim in neomajnim za-upanjem pa gledajo v svojo bu-dočnost, ker vidijo, da jim je ljudska oblast zajamčila lepše dni. Dobro vedo, da jim je njih-ova oblast z zadrugami zagoto-vila, da jih špekulanti ne bodo več odirali, da bodo zadrugne ču-vale pred padcem cen, da so za-druge tiste, ki jim dajejo goto-vost, da se ne bodo nikoli več vračale zasmehovane in s tovo-rom na glavi nazaj domov k la-čni družini. Še se med njimi do-bi kaka ženica, ki vidi le svoje trenutne koristi in se je iz svo-je nevednosti dala žepeljati pre-računljivim ljudem, ki znajo spretno govoriti, samo da mas-tno zaslužijo—na račun ljud-stva.

kar dokončali dokumentarni film "Parada telovadcev" v Beo-gradu 22. junija. Ta film je snemalo 16 operatorjev. Zlet "fizikturnikov" v Beogradu so snemali tudi Rusi za "Mos-film". Avgusta meseca bo kon-čan film "Vlak 51".

Žena iz Istre.

Robert J. Watt, zelo poznan v delavskih krogih te dežele, po-sebno na vzhodu, ki je valed ka-pi umrl na visokem morju, ko se je vračal iz Zeneve, Švice, s kon-ferenco Mednarodnega delav-skega urada, kjer je zastopal ADF. Star je bil 62 let in po mišljenju progresivnih unionist. Prejela leta je bil predsednik Massachusettske delavske fede-racije, zadnjih 15 let pa splošni (international) zastopnik ADF.

ki ga je deležen od bosanskega ljudstva kot človek in državnik.

Bosna je bila v vojni najbolj prizadeta, toda videti je treba na svoje oči, a kakšno voljo in požrtvovalnostjo Bosanci ob-navljajo svojo ožjo domovino ter istočasno grade prve elek-trarne in tovarne v okviru pet-letnega plana. Ta, nekoč toliko zaostala dežela, bo v najkraj-šem času ena prvih republik v državi. Za razvoj turizma je letos predvideno 34 milijonov din, obnovljenih je bilo že 18 hotelov, zidajo se novi: v Sara-jevu eden, eden v Jajcu, ter pla-ninski hoteli na Vlašiću, Prenju in Konjuhu, kjer so idealne pri-like za zimski šport. Obnovlje-nih je bilo tudi sedem termal-nih kopališč, dva sanatorija, pe-otroških počitniških domov in dva planinska doma. Vse te turistične naprave so name-njene prvenstveno delovnemu ljudstvu, so nam še posebej po-udarili vladni funkcionarji. Le delovni človek ima pravico uživati prirodne lepote ter se se-znanjati z zgodovinskimi spo-meniki, in prvi vrsti iz narodno osvobodilne borbe. Veliko po-zornost posvečajo v Bosni mla-dini, za katero bo letos poleti organizirano 21 letovališč, ki jih bo obiskalo v juliju in av-gustu preko 500 pionirjev. Pri Tuzli in pri Zenici bodo že le-tos uredili dve letovališči za delavsko mladino, v katero bo v štirih izmenah prišlo 1600 de-lavskih mladincev. Za srednje-šolsko mladino bodo odprli leto-vališče v Goljevu pri Sarajevu kamor bo prišlo letos okrog 200 srednješolcev.

Bosna je dala v vojni ogrom-ne krvne žrtve in je prehrana in oskrba zapuščenih sirot ter družin, ki jim je okupator uni-čil vse, še zmerom eden prvih problemov mlade bosanske re-publike.

Tolminska živinoreja

Na Tolminskem zavzema ži-vinorejsko zadrugništvo vedno večji obseg. Ta čas intenzivno delujejo zadrugne v Tolminu, Poljubinu, Ljubinu, Sv. Luciji, Modrejah, Praprotnem, Zabčah in obe novi zadrugi na Graho-vem in v Ponikvah. Letos na-meravajo ustanoviti v tolmin-skem okraju še nadaljnjih 15 ta-kih zadrug, posebno na Kobariškem in Bovškem.

Naloga zadrug je, skrbeti za selekcijo živine, za veterinarske preglede, urejanje in splošno zboljševanje pašnikov in planin, skupno nabavo travnatih se-men in za poslovanje zbiralnice mleka. Ze letos bodo pričeli ob-navljati nekaj planinskih staj. Obnova bo opravljena večino-sa prostovoljnimi delom. Za gradbeni material in plače stro-kovnega osobja je bil določen kredit 1 milijona jugolir.

V tej zvezi bodo razširili tudi obratovanje "Mlekoprometa". V njegovi mlekarni bodo lahko predelovali dnevno po 10 do 15 tisoč lit. mleka.

NAROČNIKOM

Datum v oklepaju, na primer (August 31, 1947), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Talci iz ulice Ghega

Jura

Med šest in trideset tisoči padlih mož in žena v Julijski krajini je bilo v Trstu 23. aprila 1944 ustrelenih in nato v ulici Ghega obešenih 51 talcev, mladih fantov in deklet, 51 mla-doletnih ljudi.

Sredi Trsta smo se 18. novem-bra preteklega leta spominu o-bešenih žrtev v ulici Ghega in obenem vsem žrtvam, ki jih je v pet in dvajsetih letih dala na oltar svobode in demokracije naša zaslužena pokrajina, slo-vesno poklonili.

Med talci iz ulice Ghega je bilo pet žena. Ko sem mislila na njih, sem se spomnila vseh strašnih žrtev po Trstu, ki so leta in leta požirale v svojo temno notranjost tisoče in tisoče naših žena in deklet. Dan za dnem so se odpirala vrata celice pri jezuitih in v Coroneu, v kate-rih so izginjale zavedne žene Julijske krajine. Med njimi sem bila tudi jaz sama. V ce-lilih ječe Coroneo smo bile ta-ko natičene, da nismo mogle niti sedeti druga poleg druge. Če smo se hotele vsaj malo od-počiti, smo se morale vrstiti druga za drugo. Ne morem vam povedati, kako grozen ob-čutek je, biti na smrt truden, četudi nisi nič delal! Tla naših celic so bila iz cementa, toda me smo ležale na njih brez o-deje. Dan za dnem smo mora-le hoditi k zasliševanju v vilo v ulici Bellosguardo. Ko smo šle tjakaj, smo bile še zdrave in krepke, nazaj pa so prišle mnoge vse podplute s krvjo ali celo kar zmrcvrjene od tepeža. Nekatere so imele vse telo v ra-nah od sežiganja z elektriko, druge so se vrnile z izbuljeni-mi očmi in vse zabuhle. Mnoge niso mogle ne sedeti ne ležati in ne stati od bolečin, ker so se vrnile z izpahnenimi udi in sategnjenimi kitami. Najbolj strašne so se vrnile tiste žene, ki so jih zaprli v nalašč za to pripravljene, meter dolge in meter široke sobe, kjer so na-nje nakčevali pse, ki so muče-nice obgrizli. Takim ženam smo ječnice pomagale, kolikor smo sploh mogle. Imele smo dežur-no službo. Po šest in šest smo se vrstile in najbolj razmrjav-jeni izmed ječnic smo držale o-dejo, da ji ni bilo treba ležati na trdih cementnih tleh.

Mnoge so umrle, mnoge pa so tudi ostale pri življenju. Nji-hova bolna telesa so še danes najbolj zgovorni pričevalci pro-ti fašizmu in fašistom. Prav te žene pa so tudi danes najbolj vnete borke ne le proti pozna-nim in daleč naokoli proslulim fašistom, marveč tudi proti vsem tistim, ki hočejo zakrkn-kanjo, odti v plačje prijatelj-stva, v Primorju in Trstu zno-va priversti na oblast fašizem in vse njegove strahote.

24. aprila leta 1944 so se ka-kor navadno odprla vrata zapo-ra Coroneo. Iz petih celic so fašisti poklicali pet izmučenih, pretepenih žena. Videle smo, kako so ponosno stopale, ko so jih poklicali. One niso trepe-tale, toda me smo se bale za-ve, kajti to, da so fašisti izbra-li najbolj pogumne, nam je da-lo slutiti, da se pripravljajo ne-kaj groznega. Še isti dan je v ulici Ghega v Trstu bilo ustrelenih 51 talcev, med njimi vseh pet tovarisic iz zapora Coroneo. Kmalu so izvedele, da so vseh 51 mrtvih ljudi morile še obe-sili. Kot da bi se bali, da bi jim mrtvi pobegnili, da bi oži-li in izpričali njihova strašna početja.

Med talci iz ulice Ghega je bila tudi mlada Zora Grmeko-va iz Avberja, mladinska akti-vistka za mesto Trst, med nji-mi je bila Roza Bizjakova, ne-ustrašna žena-borka, med nji-mi je bila petindvajsetletna Turk Marija, pravila smo ji Bol-kova Micksa. Skupaj z dvema bratoma so jo ustrelili in obe-sili. Najstarejša izmed treh žrtev je bila Micksa, brat Fran-ce, sekretar za biveče okrožje Pevko, je bil tri in dvajset let star, najmlajši Joško, učitelj-čnik, pa je bil še otrok, saj je šel komaj šestnajst let. Prav ti mladi ljudje so še danes, po svoji smrti, strašni pričevalci proti fašizmu, oni so, četudi mrtvi, večno živi v zavesti in vo-lji vsega prebivalstva Julijske krajine. (Po Nali ženi)

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podprajte svoj list!

KRIVDA

FRANCE BEVK

(Nadaljevanje)

Skozi okna je lila mesečina, iz daljave je prihajal vrisk. V naslednjem hipu se je oglasila harmonika s popsko pesmijo, zavila okrog ogle čez vrt, med drevesa in njihove sence. Ko so utihnili glasovi harmonike, je zaslislala Anka iz kamre pritajeno, težko ječanje. Obšla jo je groza, obstala je ko okamenel steber.

Tedaj je zavpila mati. Njen glas je bil z grozo napojen.

"Ivan! Ivan!"

Oglašalo se je le ječanje; prihajalo je iz tistega koma kamre, v katerem je spal hlapec.

"Mati! Mati!" je zakričala Anka in ginila od strahu. "Kaj se je zgodilo?"

"Ivan! Ivan!" je vpila mati v grozi in v joku. "Mati, mene je strah!" se je oglašala skozi ječanje hči.

Na vratih kamre se je prikazala mati. Bleda, trepetajoča. Tipaje se je oprijemala rožancev in se ozirala v kot, iz katerega so prihajali bolešni odjek.

"Moj Bog, Anka; kaj je?"

"Mene je strah!" se je Anka privila k nji. "Poslušajte, kako stoka!"

Poslušnila sta. Tedaj šele je šlo skozi Ano grenko spoznanje, ki mu prej ni mogla verjeti. Zakrčila je z rokami, hotela planiti v kamro, a jo je na pragu objela mrliska groza, da se ni mogla prestopiti. Slednjič je planila po izbi in se lovila v sencah, mraku, v mesečini ko večja.

"O! Ubil ga je! Poklič! ljudi! Prižgi luč! Ubil ga je!"

Anka je tekala v grozi za materjo po sobi. Nista mogli najti ne vžigalnice ne luči. Le mesečina je lila skozi okna; vsak hip šibkejša ječanje je prihajalo iz kamre...

18.

V krčmi so čakali na harmoniko. Dolgo. Trije fantje so odšli na gmajno, da izbežajo Jožeta s pesmijo iz brloga, kakor so rekli. Čufer in Brdar sta bila že pijana. Brdar je kričal, Čufer je blebetal nerazločne besede in kimal v mizo. Julka je stala ob oknu in gledala neprestano v mesečno noč.

Videla je sence, ki so izginile v mesečini, med brezami in volšami, ki so stale samotne, raztresene do črnega gozda. Slišala je vriske, nato pesem.

Dekle s svilenim ruto je plesalo z enim izmed fantov. Ostali fantje in dekleta so peli, bili v roke, pritrkavali z nogami in brundali z ustnicami. Svetiljka se je tresla, plamenček je plapolal, mežikal in zdaj zdaj visoko vzgoreval.

Julka se je sredi hrupa nenadoma zdrznila in se okrenila.

"Tiho! Tiho!"

Niso je slišali. Hrup je bil velik. Zdaj so plesali trije pari, vsa družba je toliko veselila: "Hop, hop hop..." Fantje so peli: "Bas že hudo brenči, hoja hoj hej, kri se razgreji!" Eden izmed fantov se je dvignil, plesal sam, poskakoval in spremljal takt s kratkimi, veselimi vriski.

"Tiho!"

Zdaj je Julka zakričala tako glasno, da so vsi onemeli. Ples je ponehal. Oči so zrle v Julko, ki je imela odprta usta in oči, dvignjene roke.

Prisluškovala je. Skozi okno je bila slišna pesem, skozi pesem vriski; veter je prinašal glasove harmonike, ki je plakala zdaj glasneje zdaj tiše.

"Harmonika! Jože je!"

Julka se je ozrla. "Kdo je to vzkliknil?" Kakor da mu očita. Nihče se ni upal sopsti. Vriski so se približali, bila je slišna govorica in koraki. Skozi šum se je razločila harmonika, ki se je bližala v žalostni melodiji, iz katere se je trgala pesem domačega narečja:

"Kukajca paje,
ka nima 'ne naje,
tudi jest be tev pit,"
ka b' jemu ki v klit."

Vrata so se odprla. Vstopili so trije fantje, ki so bili odšli na gmajno. Njih obrazi so bili veseli: "Pa smo ga izbežali, a?"

"Psi! Tiho!"

Vse je poslušnilo v glas harmonike. Končana je bila pesem, začela se je druga, prav tako kratka in vesela ko prva. Toda iz veselega besedila in vesele melodije je zvenela žalost, kakor postane najvselejše pesem, če jo poje žalostni in obupan človek. Harmonika ni šla naravnost proti krčmi. Izgubila se je nekam na gmajno, utihnila ob robu gozda in se znova oglasila med belimi brezami ter se bližala v ravni smeri proti krčmi.

Pred krčmo je harmonika z bolešnim jekom utihnila. Vrata so se hlastno odprla, na pragu je stal Jože. Razmršeni lasje so mu padali na čelo, obraz je bil potni in rdeč, oči zbegane, telo se je treslo. Klobuka ni imel več, hlače in čevlji so bili blatni.

Vsi nazočli so zrlj vanj, kakor da pričakujejo besede od njega. Jože je molčal, gledal je z zmagovalnim nasmehom: "Glejte, prinesel sem harmoniko." Iz tega zmagoslavnega nasmeha je gledalo še nekaj drugega, pijana žalost, obup, gnev nad seboj in nad vsemi... Ni se mogel premagati; planil je v smeh, ki ni bil smeh.

"Kaj me gledate? Ali me še niste videli? Tu imate harmoniko!"

Prestopil se je in jim vrgel harmoniko na mizo.

"Dobro si naredil, Jože!"

"Zdaj bomo plesali."

"Proč klopi in mize! Naredite prostor!"

Jože se ni zmenil za klice. Pogledal je na Julko, ki je stala ob oknu in zrla s potmurenim pogledom vanj. Zdelo se je, da gleda v njegovo notranjost in vidi več, nego more on prenesti. Umaknil je pogled in se ozrl po stricu. Tudi ta ga je gledal prodirno, vprašujoče, do dna...

Jožeta je popadla besnost, da bi bil prijel za stolicu, za klop ali karkoli in razbil vse. Le stežka se je zadrževal. Sedel je na klop, oslonil komolec na mizo in sklonil glavo, kakor da so ga omamile in usnivala težke misli:

"Godec, na peč!"

"Vina za godca!"

"Jože, zakaj si mila Jera?"

(Dalje prihodnjič.)

razločno čitljivo pisavo, z zelenim alizarinovim črnilom:

"Gospod komandanti sovecke fort in baterije. Vi ste opkoljeni z vseh strani. Nimate več ne streliva ne hrane. Da bi preprečili nepotrebno prelivanje krvi, vam predlagamo kapitulacijo. Pogoji: vsa posadka, skupno z poveljnikom in podpoveljniki, zapustijo baterije fort popolnoma nepoškodovani in v roku in gredo brez orožja na trg pri cerkvi, tam se predati. Natanko ob 6.00 po srednjeevropskem času mora biti razobešen na cerkveni stolp beli prapor. Zato vam obljubim darovati življenje. Sicer smrt. Predajte se.

Poveljnik nemškega izkrcanja kontreadmiral von Everscharp. Poveljnik trdnjave je pokazal pogoje kapitulacije komisarju. Ta je prečital in rekel dežurnemu:

"Dobro, pojdite."

Dežurni je odšel.

"Nemci," je rekel poveljnik zamišljeno, "bi radi videli prapor na cerkvi."

"Da," je rekel komisar.

"Videli ga bodo," je rekel poveljnik in si oblčil plašč. "Veliki prapor na cerkvi. Kaj misliš, komisar, ali ga bodo zapazili? Mora jo ga na vsak način zapaziti, zato je treba, da bi bil kolikor mogoče velik. Ali ga bomo utegnili napraviti?"

"Časa imamo dovolj," je rekel komisar in iskal svojo čepico. "Se vsi noč imamo pred seboj. Zakasnil ne bomo. Utegnemo ga sešiti. Fantje se bodo potrudili. Prapor bo ogromen. To ti zagotovem."

Objela sta se in se poljubila na usta, poveljnik in komisar. Poljubila sta se krepko kakor moža in občutila sta na ustnicah grobi okus razpokane, grenke kože. Poljubila sta se prvič v življenju. Mudilo se ji je. Vedela sta, da ne bosta kaj podobnega utegnila nikdar več.

Komisar je šel v sobo motiva in dvignil na mizici stoječi Leninov doprni kip, izpod kipa pa vzel rdečo baržunasto rutico. Nato je stopil na stolček in snel z zida kos rdečega blaga z gesli.

Vsa trdnjavska posadka je vso noč živela prapor, velik prapor, ki je pokrival ves pod poveljnika. Sivali so ga z velikimi mornarskimi iglami in s surovo mornarsko nitjo iz kosov najrazličnejšega blaga, iz vsega, kar so mogli najti v mornarskih kovčgih.

Se preden se je svitalo, je bil prapor, velik najmanj kakor šest rjuh, gotov.

Tedaj so se mornarji poslednjič obrili, si oblekli čiste srajce in z brzostrelkami na ramenih ter z nabiti žepi patron splezali drug za drugim po lestvi navzgor.

Ko se je zdanilo, je stražni načelnik potkal na vrata von Everscharpove kabine. Von Everscharp ni spal. Ležal je oblečen na postelji. Šel je k umivalniku, se pogledal v zrcalo in si obrisal krmežljave oči s kolonjsko vodo. Šele tedaj je dovolil stražnemu načelniku, da vstopi. Stražni načelnik je bil razburjen. Ko je salutiral, je komaj zadrževal dihanje.

"Ali je prapor na cerkvi?" je vprašal von Everscharp odtrgano in stiskal slonokoščeno držalo svojega bodala.

"Da, tako je. Vdajo se."

"Dobro," je rekel von Everscharp. "Prinesli ste mi sijajno novico. Tega vam ne pozabim. Izvrstno. Pokličite vse navzgor!"

Čez nekaj minut je stal razkoračen na krovu poleg kabine. Pravkar se je bilo zdanilo. To je bila vetrna, temna zora pozne jeseni. Z dvogledom je videl von Everscharp na obzorju skalnati otoček, ki je štrlel iz sivega, neprijaznega morja. Valovi so divje in enolično posnemali oblike obrežnega skalovja. Zato je bilo morje videti kakor izklesano iz granita.

Nad obrisom ribiške vasi se je vzpenjal vitki cerkveni stolp, iz katerega je molel v oblako nebo veliki črni križ. Na vrhu je plapolala zastava. V jutrnjem mraku je bila povsem temna, skoraj črna.

"Reveži," je rekel von Everscharp, "nemara so morali žrtvovati vse svoje rjuhe, da so sešili tako velik bel prapor. Nič ne pomaga. Kapitulacija ima svoje neprijetnosti."

Dal je povelje.

Flotilja desetih izkrcavalnih šalup in torpednih čolnov je odplula proti otoku. Otok je bil vedno bliže in vedno večji. Sedaj so mogli videti že s prostim očesom gruho mornarjev, stoječih na trgu pri cerkvi.

Ta trenutek se je pokazalo malinasto rdeče sonce. Obviselo je med nebom in vodo, z gornjim krajcem v podolgastem sivem oblaku, z dolnjim pa se je dotikalo zobčastega morja. Žarki turbine luči so osvetlili otok. Zastava na cerkvenem stolpu je postala rdeča kakor razbeljeno železo.

"Hudičevjo je to lep!" je rekel von Everscharp. "Sonce se dobro norčuje iz boljševo. Beli prapor jim je rdeče pobarvalo. Ga bomo že mi spet obelili."

Veter je gnal visoke valove proti otoku, kjer so pljuskali ob skale. Skale so valove odbijale in zvenele kakor bron. Lahen odmev je trepetal v zraku, ki je bil prepojen z vodenjo prisco. Valovi so se umikali daleč v morje in odkrivali mokri prod; v hipu so spet zbirali svoje sile, preuredili svoje vrste in se znova zaganjali v skale. Iskali so slabotno mesto. Silili so v ozke vijugaste špranje v skalovju, prodirali v globoke razpoke. Voda je klokotala, žuborela in se penila. Zdaljci je udarila v vso silo kakor strel iz topa v nevidno pregrado, odletela nazaj in se razletela na cel slap sikajočih rožnatih kapljic.

Izkrcavalne šalupe so se zadržale ob obrežju. Do prvi penasti vodi, z brzostrelkami nad glavo so nemški vojaki v borbi z valovi zdrsavali, padali, se zopet dvigali in potem bežali proti trdnjavi. Kmalu so bili na skalah in so že začeli lezti v odprte strelnice baterij.

Von Everscharp je stal, krepko se držeč za držaje bojne ladje na krovu. Pogled je upiral na obrežje. Bil je navdušen. Obraz mu je drhtel.

Predsednik Truman je po splošni vseh oboroženih sil promoviral wallstreetskega bankirja Jamesa V. Forrestala (na sliki) od načelnika vojne mornarice za tajnika novega obrambnega departamenta.

"Naprej, fantje, naprej!"

V hipu je strašna podzemna eksplozija pretresla ves otok. Iz strelnic so zleteli v zrak krvavi kosi obleke in človeških teles. Skale so pokale in se valile druga na drugo. Nevidna sila jih je lomila, iz globin otoka metala na površje, s površja v globeli, kjer so bila groblja ožgane kovine, mehanizmi razstreljenih topov.

Potres je prešel po otoku.

"Baterije razstreljujejo!" je zavpil von Everscharp. "Prekršili so pogoje kapitulacije! Lumpi!"

Tedaj se je sonce počasi skrililo za oblake. Oblaki so ga pogoltnili. Rdeča luč, ki je bila mračno razsvetljevala otok in morje, je gasnila. Vse naokoli se je pogreznilo v enolično sivino. Vse, razen zastave na cerkvenem stolpu. Von Everscharp se je zdelo, da blazni. Vsem zakonom fizike nakljub je bil ogromni prapor na cerkvenem stolpu še vedno rdeč. Na sivem ozadju slike je postala njegova barva še bolj živa. Zbadala je v oči. Tedaj je von Everscharp razumel vse. Prapor ni bil nikdar bel. Bil je vedno rdeč. Ni mogel biti druge barve. Von Everscharp je bil pozabil, s kom se vojskuje. To ni bila optična prevara. Ni res, da je sonce prevarilo von Everscharpa. Sam sebe je prevaril.

Von Everscharp je dal novo povelje.

Dvignila so se v zrak krdela bombnih, napadalnih in lovskih letal. Z vseh strani so se torpedni čolni, torpedovke in izkrcavalne barke zagnali proti otoku. Po mokrih skalah so se plazili novi odredi izkrcanih

mornarjev. Padali so padali na strehe ribiškega selišča kakor tulipani. Pokanje in streljanje je pretresalo zrak.

Sredi tega pekla je trideset sovjetskih mornarjev, ki so si napravili okope na cerkvenem hodniku, naperilo svoje brzostrelke in mitraljeze na vse štiri strani sveta: na jug, na vzhod, na sever in na zapad. V tej strašni poslednji uri ni nihče med njimi mislil na življenje. Vprašanje o življenju je bilo odločeno. Vedeli so, da bodo umrli. Toda ob svoji smrti so hoteli uničiti kolikor mogoče mnogo sovražnikov. To je bila njihova bojna naloga; izvršiti jo do kraja. Streljali so natanko in skrbno. Noben strel ni bil zaman. Nobene bombe niso vrgli brez potrebe. Krog cerkve je padlo na stotine nemških mornarjev.

Toda moči so bile docela neenake.

Na trideset sovjetskih mornarjev so se vsipali iz obstreljevalnih cerkvenih zidov kosi ometa in opeke. Njihovi obrazi so bili črni od dima, okrvavljeni in v spenju. Rane so si obvezavali z bombažem, ki so ga trgali iz podloge svojih zimskih jopičev. Padali so drug za drugim, toda borili so se do zadnjega patrona, do poslednjega zdiha.

Nad njimi je plapolal ogromni rdeči prapor, katerega so bili sešili s svojimi velikimi iglami s surovo mornarsko nitjo, iz kosov najrazličnejšega rdečega blaga, iz vsega, kar so mogli najti v mornarskih kovčgih. Sešili so ga iz svilenih rutic, ki so jih bili dobili v spomin, iz rdečih volnenih šalov, iz rdečih povoz, iz rdečih vreč, iz temnih rdečih odev in celo iz hladilnic. V ta ognjeni mozaik so mornarji vili tudi živo rdečo platnico prvega zvezka "Zgodovine razsvetljave vojne" in dva portreta—Leninova in Stalinova—dela in darilo kubijskega dekle. Na vrtočavi višini med letimi čim oblaki je prapor vihral plapolal, gorel, kakor da je neviden velikan zastavonoša na drno nesel skozi dim bitke na preji, k zmagi.

Razni mali oglasi

MOVING OUT OF CITY VETERAN

Anxious to buy good car for cash

Call PROSPECT 4157

JANITOR

Top wages See superintendent

8 S. Dearborn

JANITRESSES

Top wages See superintendent

407 S. Dearborn

Prapor

Valentin Katajev

Za skalnatim obrežjem otoka je medlelo nekoliko skriljastih streh. Nad njimi se je vzpenjal vitki cerkveni stolp, z njega je štrlel v oblako nebo velik črn križ.

Na skalnatem obrežju ni bilo videti žive duše. Morje okrog otoka je na stotine milj daleč bilo, kakor da je na njem zamrlo vsako življenje, toda tako se je le zdelo.

Včasih se je daleč na morju pojavil medel obrisa bojne ali prevozne ladje. Tisti mah se je začela lahko in tiho kakor v sanjah, kakor v bajki, premikati ena izmed granitnih skal, ki so zapirale vhod v globoko zaklonišče. Iz zaklonišča so se neslišno dvignili trije daljnostrelni topovi. Dvignili so se nad morsk gladino, zdrseli nekoliko naprej in se ustavili. Tri dolge, dolge cevi so se same obračale in sledile sovražni ladji kakor tri magnetne igle. Na debelih jeklenih odrezih in v koncentričnih žlebičih se je lesketalo gosto zeleno olje.

V kazematah, izdelanih globoko v skalovju, je bila majhna posadka utrdb z vsem svojim imetjem. V tesni vdolbini, ki jo je ločila od stanovanja moštvata tanka lesena pregrada, sta stanovala poveljnik posadke in njegov komisar.

Sedela sta na ležalcih, vdolbinah v steno. Med njima je bila mizica, na kateri je gorela električna luč, ki je z nemirno bleščavo odsevala na propelerju bližnjega ventilatorja. Suh veter se je poigraval s papirji na mizi. Košček svinčnika se je krkljal po zemljevidu, razčrtanem na kvadratke. To je bil pomorski zemljevid. Pravkar so sporočili poveljniku, da so zapazili v kvadratu številka osem sovražno torpedovko. Poveljnik je priklimal.

Iz topov so švignili jeziki alepečega rdečkastega plamena. Tri zaporedne salve so pretresle vodo in skale, zračni pritisk je silovito udaril v ušesa. Zvonko so druga za drugo poletale granate v daljavo in po nekoliko trenutkih je odmev sporočil, da so eksplodirale.

Poveljnik in komisar sta se molče spogledala. Ni bilo treba govoriti, razumela sta se tudi brez besed. Otok je bil obkrožen, vasa občila pretrgana. Peščice junakov je že več ko mesec dni branila oblegano utrdbo proti napadom sovražne mornarice in sovražnega letalstva. Granate in bombe so neprestano letele na skale. Torpedovke in izkrcavalne ladje so se venomer vrtile okrog otoka. Sovražnik je hotel zavzeti utrdbo z naskokom, toda granitna stena je vztrajala neomajno. Sovražnik se je moral večkrat umakniti daleč na morje, zbral je nove sile in spet ponovil naskok. Iskal je šibko mesto, a ga ni našel.

Čas pa je potekal.

Vedno manj je bilo streliva in hrane. Zaloge so pohajale. Poveljnik in komisar sta ure in ure slonela nad papirji. Računala sta in načrtovala. Hotela sta odložiti strahotni trenutek. Ta se je bolj in bolj bližal in sedaj je prišel.

"Torej!" je naposled rekel komisar.

"Kaj torej!" je rekel poveljnik. "Pošlo je!"

"No, pa piši."

Poveljnik je brez naglice odprl poročevalni dnevnik, pogledal na uro in z dobro čitljivo pisavo zapisal: "20. oktobra. Davi smo streljali z vsemi topovi. Ob 17. uri 45 minut smo poslali nad sovražnika poslednji izstrelek. Streliva ni več, hrane pa še za en dan."

Nato je zaprl dnevnik—debelo računsko knjigo, prešlo z rvice, z rdečim pečatom na njej. Nekoliko časa jo je držal na dlani, kakor da jo je hotel potehtati, nato jo je postavil na poto.

"Takole je pač, komisar," je rekel resnobno.

Nekdo je potkal na vrata.

"Naprej! Vstopite!"

Vstopil je dežurni podoficir v svetlikavem dežnem plašču, s katerega je curjala deževnica, in položil majhno aluminijasto cevko na mizo.

"Vrzeno?"

"Da."

"Kdo je vrgel?"

"Nemško lovsko letalo."

Poveljnik je odvil pokrovček cevi, segel vanjo z dvema prstoma in izvlekel iz nje ovoječ papirja. Prečital je, kar je bilo napisano na papirju, in namršil obrvi. Na pergamentnem listku je bilo napisano z veliko,

nala sta in načrtovala. Hotela sta odložiti strahotni trenutek. Ta se je bolj in bolj bližal in sedaj je prišel.

"Torej!" je naposled rekel komisar.

"Kaj torej!" je rekel poveljnik. "Pošlo je!"

"No, pa piši."

Poveljnik je brez naglice odprl poročevalni dnevnik, pogledal na uro in z dobro čitljivo pisavo zapisal: "20. oktobra. Davi smo streljali z vsemi topovi. Ob 17. uri 45 minut smo poslali nad sovražnika poslednji izstrelek. Streliva ni več, hrane pa še za en dan."

Nato je zaprl dnevnik—debelo računsko knjigo, prešlo z rvice, z rdečim pečatom na njej. Nekoliko časa jo je držal na dlani, kakor da jo je hotel potehtati, nato jo je postavil na poto.

"Takole je pač, komisar," je rekel resnobno.

Nekdo je potkal na vrata.

"Naprej! Vstopite!"

Vstopil je dežurni podoficir v svetlikavem dežnem plašču, s katerega je curjala deževnica, in položil majhno aluminijasto cevko na mizo.

"Vrzeno?"

"Da."

"Kdo je vrgel?"

"Nemško lovsko letalo."

Poveljnik je odvil pokrovček cevi, segel vanjo z dvema prstoma in izvlekel iz nje ovoječ papirja. Prečital je, kar je bilo napisano na papirju, in namršil obrvi. Na pergamentnem listku je bilo napisano z veliko,

PROLETAREC

je v boju za pravice delavcev 42 let.

NAROČITE SI GAI

Stane za celo leto \$3. za pol leta \$1.75.

... za tri mesece \$1.

STE SI

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

LETNIK 1947. že naročili?

Stane \$1.50. Za v stari kraj \$1.65.

V zalogi imamo tudi Adamičeve ter razne druge angleške knjige. In pa VELIKO SLOVENSKIH. Pišite po cenik.

Naslov:

PROLETAREC

2301 S. LAWDALE AVENUE

CHICAGO 23, ILLINOIS

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list